

ראיון ל"הארץ" בנושא קואופרציות עו"ד עופר פיינשטיין - מומחה לדיני קואופרציה.

1. ניתן לאתר שתי תופעות מקבילות בארץ. מצד אחד המשך התופעה / טרנד של הפיכת אגודות שיתופיות מאגודה לחברה ומנגד קצב גובר של התארגנויות חדשות של אגודות ישראליות וכן קואופרציות זרות המעוניינות לפעול בישראל.

התופעה של הפיכת אגודות שיתופיות לחברות – מוכרת כבר שנים רבות, ולעיתים נדמה כי אגודות מסויימות, ובכללן גדולות ומשמעותיות כגון תנובה, סבורות כי הפתרון לכל בעיותיהן הינו בשיטת התאגוד כאגודה ולא כחברה.

גם בקיבוצים רבים סבורים כי הדרך הנכונה הינה לקיחת המפעל או מגזר קיבוצי ותאגודו לחברה. ככל הנראה לא רק כשיטה נכונה אלא ואולי בעיקר כדרך או הצדקה של הקיבוץ להוצאת הניהול לגוף חיצוני, כאילו לא ניתן לנהל מבחוץ גם אגודה שיתופית.

2. מנגד - נראה כי מתחילה התעניינות חדשה בהקמת אגודות שיתופיות בישראל. משרדי מייצג כעת 5 גופים שונים המעוניינים בהקמת אגודות שיתופיות בתחומים שונים ביניהם ביניהם ביטוח, שיכון, ואפילו "בקיבוץ המתחדש".

במקביל, לאחרונה אנו רואים התעניינות גוברת של קואופרציות מוצלחות מהעולם, בעשיית עסקים בישראל. קואופרציות אלו, בעיקר מאיטליה ומקנדה, מחפשות בראש ובראשונה אגודות שיתופיות ישראליות לעסקים. צריך לזכור כי אצל חלק מהקואופרציות העולמיות קיים מנגנון ברור המעוגן במסמכי הייסוד שלהן של שיתופי פעולה קואופרטיבים בינלאומיים. גופים אלו אינם מעוניינים בשיתוף פעולה עם חברות ישראליות.

3. צריך גם לזכור כי מובן לכל שבישראל קיימות עדיין אגודות שיתופיות רבות ביותר, אשר חלקן אף מהוות מעין קרקע בתולית לעסקים. כך התנועה הקיבוצית, קואופרציות לצרכנות, להובלה ולתעשייה.

4. הסיבות בעד ונגד התארגנות כאגודה שיתופית ולא כחברה בע"מ:

ראשית, יש לזכור כי בישראל קיימות 4 דרכים עיקריות להתאגדות: החברה, העמותה, השותפות והאגודה השיתופית. בעוד שהעמותה והשותפות אינן משמשות כמסך התאגדות מחבריהן וכן אינן למטרת רווח, הרי החברה והאגודה מתחרות זו בזו כמנגנונים מתאימים לעסקים.

מבנה השליטה בחברה הינו מבנה פיננסי מובהק כלומר בעל המאה הוא בעל הדעה. הדירקטוריון מורכב מנציגי בעלי מניות כשבדרך"כ מחזיק ברוב ההון הוא גם מחזיק ברוב זכויות ההצבעה.

מבנה השליטה באגודה הינו פשוט ביותר – לכל אדם קול אחד. כל חבר זכאי לבחור ולהבחר.

5. בעד חברה -

א. כאשר חלוקת ההון אינה שווה. יש בעלי מניות בעלי אחזקות שונות.

ב. הכנסת משקיע אסטרטיגי או פיננסי תמורת הקצאת אחוז מניות גבוה, אפשרית

בעיקר בחברה.

ג. כאשר שוקלים הנפקה.

ד. כאשר לא מעוניינים בפיקוח הדוק רגולטיבי על התאגיד הפרטי (בחבורה הציבורית השקופה לציבור ולרשות ני"ע – ההבדל אינו כה משמעותי).

ה. כאשר תחום הפעילות של התאגיד אינו קשור כלל לחבריו, אלא החברים מקימים אותו או מצטרפים אליו למטרות רווח ברורות וללא כל פעילות למען עצמם.

ו. כאשר חשובה במיוחד האפשרות לסיחור המניה או לנזילותה ושמירה ברורה על ערכה בשעת מכירה.

6. בעד אגודה -

א. כאשר חשוב לחברים המתאגדים לשמור על חלק שווה של כולם. המבנה המשפטי של מניה אחת לכל אדם מונע השתלטויות.

ב. כאשר החברים רוצים אפשרות לבחור ולהבחר באופן דמוקרטי וללא קשר להון המושקע. רק באגודה שיתופית יכול חבר המחזיק במניה שערכה רגיל, להשתתף, בבחירות אמיתיות ולבחור נציג למוסדות. כמו כן להבחר למוסדות בעצמו.

ג. כאשר הפעילות הנדרשת הינה למען הקבוצה. לדוגמה קבוצה של סוכני ביטוח הרוצים להתאגד בתאגיד בו לכל אחד יהיה קול שווה. או קבוצה של מהנדסים וטכנאי מחשב וכו'.

ד. כאשר חשוב לחברי הקבוצה הפיקוח הרגולטיבי. רשם האגודות בניגוד לרשם החברות, הינו גוף פעיל, יעיל, המבצע חקירות על כל תלונה וכל בעיה והינו בעל סמכויות רחבות עד כדי פירוק אגודות. באגודה הרשם גם מפקח על קבלת מאזנים בזמן, דיווחים נדרשים, קיום בחירות וכו'.

ה. כאשר חשוב כי הדירקטוריון יבחר אחת לתקופה ולא ינציח עצמו. כדי שתהא אפשרות של בחירה מחדשת ומערכת של איזונים ובלמים לפעילות ההנהלה.

ו. כאשר רוצים ליהנות מסיוע קואופרטיבי בינ"ל. לדוגמה מקואופרציה המשמשת כמבטחי משנה של חברות וקואופרציות עולמיות. גוף זה יטה ביתר קלות להתקשר עם קואופרציה ישראלית מאשר חברת ביטוח חדשה.

ז. כאשר יש רכיב אידיאולוגי בהתאגדות.

7. בישראל, האגודות השיתופיות סובלות מתדמית ירודה בין היתר משום שהינן מזהות עם ההסתדרות של פעם, והקיבוץ של פעם. נראה כי התדמית הציבורית היא של גוף אנרכוניסטי ואולי גם סוציאליסטי. בפועל הדבר רחוק ביותר מתדמית זו.

חלק ניכר מהאגודות הישראליות הינן מסחריות, דינמיות, הפועלות בשווקים תחרותיים וחלקן כמו קואופ ירושלים בהצלחה לא מבטלת.

בעולם, לעומת זאת, הקואופרציות פורחות וצומחות. הקואופרציות מאוגדות בקואופרציות מדינתיות, אזוריות, מגזריות ועולמיות. באתר אגוד הקואופרציה העולמי ניתן לקבל נתונים סטטיסטיים מעניינים אודות הקואופרציות בעולם ובין היתר:

8. מתוך נתוני International Co-operative Alliance , ארגון עולמי שנוסד בשנת 1895, והמייצג כיום 222 קואופרציות ארציות בעולם בהן חברים יותר מ – 660 אלף קואופרטיבים ביותר מ – 110 מדינות, בהם חברים כיום יותר מ 800 מיליון בני אדם.

א. הארגון קיים בספטמבר השנה את האסיפה הכללית השנתית, הפעם בקולומביה. באסיפה זו השתתפו מספר נציגים ישראלים ובין היתר רמי מנדל מנכ"ל קואופ ירושלים, נציגי אגד וכו'.

באסיפה נבחר לכהונה נוספת כנשיא מר Ivano Barberini אשר רק השנה ביקר בישראל והביע התעניינות בעשיית עסקים בין קואופרציות ישראליות לבינ"ל.

כן נבחרו חברי דירקטוריון מ: ארה"ב, קנדה, שוודיה, מלזיה, איטליה, סינגפור, נורבגיה, גאנה, פראגוואי, ברזיל, צרפת, יפן, מקסיקו, פולין וקוריאה.

בעבר שימש ד"ש יהודה פז מקיבוץ כיסופים כסגן נשיא הקואופרציה העולמית, וכן נבחר כחבר ההנהלה המצומצמת של הקואופרציה העולמית במשך 3 קדנציות בסה"כ 12 שנה. ד"ר פז משמש כיום כיו"ר הוועדה העולמית לפיתוח משאבי אנוש, חבר הנהלת האזור האסיאתי של הקואופרציה העולמית. השנה ד"ר פז קיבל את פרס "רוצ'דייל", המחולק פעם ב – 4 שנים, לתרום תרומה ייחודית לקואופרציה בארצו ובעולם, והמכונה "פרס הנובל של התנועה הקואופרטיבית".

ב. קואופרציות בעולם נמצאות כמעט בכל תחומי הכלכלה כגון: בנקאות, תעופה, מסחר, קמעונאות, תובלה, חקלאות, בריאות, דיור, ביטוח, תיירות ועוד.

ג. כאמור, בקואופרציות ברחבי העולם חברים יותר מ – 800 מיליון בני אדם. בשנת 1994 העריך האו"ם כי יותר מ 3 בליון בני אדם מושפעים מקואופרציות (חצי מהאוכלוסיה העולמית).

ד. כיום:

בארה"ב – 25% מהאוכלוסיה חברים בקואופרטיב כלשהו.

בקנדה 1 מכל 3 אנשים חבר בקואופרציה כלשהי; לקואופ אחד בקוויבק יש יותר מ- 5 מיליון חברים

בבריטניה - 9.8 אנשים

בנורבגיה - 1 מכל 3 אנשים

בסין – כ 180 מיליון איש

בהודו יותר מ – 236 מיליון איש

בברזיל – 5.67 מיליון איש

בארגנטינה – יותר מ – 9 מיליון איש החברים ב 17,941 קואופרציות

ביפן – משפחה אחת מכל 3 חברה בקואופרציה

בסינגפור – 32% מהאוכלוסיה חברה בקואופרטיבים

ה. מספר נתונים על שטחי שוק:

בבלגיה – קואופרטיב בתחום הרוקחות תופס 19.5% מהשוק.
באנגליה – חברת התיירות הגדולה ביותר – קואופרטיב
בארה"ב – ליותר מ – 30 קואופרטיבים היה מחזור שנתי העולה על 1 בליון \$. בשנת 2003
ל – 100 הקואופרטיבים המובילים בארה"ב היה מחזור שנתי מצורף של 117 בליון \$.

ההון העצמי של עשרת הקואופרטיבים הבנקאיים הגדולים בעולם הוא אלף ומאתים מליארד
דולר כגון (הבנק הקואופרטיבי באנגליה, רבאל בנק בהולנד ובנקי ראף הייזן בגרמניה דזרדן
בקנדה).

ו. הקואופרציות בעולם מייצרות יותר מ – 100 מליון מקומות עבודה. בקנדה לבדה יותר מ –
160 א' מקומות עבודה. בצרפת 21 א' קואופרטיבים מייצרים יותר מ – 700 א' משרות.

מהו קואופרטיב וקצת על ההסטוריה קואופרטיבית?

"קואופרטיב הוא התאגדות רצונית (וולנטרי) עצמאית של בני אדם למען הגשמת
מטרותיהם ושאיפותיהם הכלכליות החברתיות והתרבותיות, באמצעות מיזם עסקי
שהוא בבעלותם המשותפת ובשליטתם הדמוקרטית". הגדרה שאושרה בארגון
הקואופרציה העולמית בשנת 1995.

בישראל, הפעילות נעשית תחת פקודות האגודות השיתופיות, אשר יוסדה ע"י
החוק העותומני שאינו מתאים לתנאי המסחר המודרניים. קיימות התארגנויות וועדות רבות
שמטרתן הגשת המלצות לחקיקה מודרנית בתחום, כפי שנעשה בחברות – אולם נראה כי
הדרך לכך עדיין ארוכה.

בישראל רשומות כיום למעלה מ 3,200 אגודות שיתופיות שכולן כלכליות ופעילות. אין
אגודות רדומות – הן נמחקו מייד. קצב הגידול בארץ ובחו"ל מרשים ביותר.